

СЕКЦІЯ №1

ЕТНОДИЗАЙН-ОСВІТА: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 373.5-044.227:745/749

*Євген Антонович, Віктор Вдовченко
(Київ, Україна)*

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ, ЯК ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ДИЗАЙН», НА ЗАСАДАХ ЕТНОДИЗАЙНУ

У статті вперше розкрито особливості процесу та висвітлено результати теоретичного та експериментального дослідження авторами профільного навчання за спеціалізацією «Основи дизайну», як довузівської підготовки за спеціальністю «Дизайн», на засадах етнодизайну, а також розкрито сутність введених ними інновацій, висвітлено їхні особливості. Введені педагогічні інновації з 2006 року апробувалися під час викладання навчальних дисциплін у мистецьких вишах «Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну» бакалаврського рівня, «Методика викладання дизайну у вищій школі» магістерського рівня підготовки за авторськими програмами. Обґрунтовано вирішення дидактичної проблеми наступності та перспективності у підготовці фахівців вищої школи для довузівської підготовки за спеціальністю «Дизайн» на засадах етнодизайну, що полягала у розв'язанні суперечності: фахівець бакалаврського рівня не допускається до навчання ліцеїстів у 10-11 класах, а фахівець магістерського рівня підготовки не володіє методикою профільного навчання старшокласників за спеціалізацією «Основи дизайну», як довузівської підготовки за спеціальністю «Дизайн», на засадах етнодизайну.

Ключові слова: *фундаментальні та прикладні дослідження, Інститут педагогіки НАПН України, Інститут дизайну та реклами НАКККіМ, профільне навчання старшокласників за спеціалізацією «Основи дизайну», довузівська підготовка за спеціальністю «Дизайн» на засадах етнодизайну.*

У фундаментальних та прикладних дослідженнях на базі Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України й Інституту дизайну та реклами Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв авторами:

– висвітлено підсумки проведеної науково-дослідної та експериментальної роботи для досягнення загальної мети дослідження змісту довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн» у формі профільного навчання за спеціалізацією «Основи дизайну» (наказ МОН України № 1021 від 28.10.2010 р. Про надання навчальній програмі грифа «Затверджено Міністерством освіти і науки України»; Основи дизайну: підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Профільний рівень (гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», лист від 7.07.2010 р. №1.4-18-2767);

– розкрито чинники, що сприяли розробленню інноваційних структури, змісту та ефективної методики проведення довузівської підготовки за експериментальними матеріалами для 10-11 класів;

– проаналізовано педагогічні інновації, зроблені авторами у процесі проведеного фундаментального та прикладного дослідження;

– деталізовано результати експериментальної перевірки під час прикладного дослідження фундаментальних розробок.

За підсумками здійсненої нами експериментальної роботи досягнуто загальної мети науково-дослідної роботи:

– розроблено та експериментально перевірено зміст довузівської підготовки профільного навчання з «Основ дизайну» у формі навчальної програми спеціалізації «Основи дизайну» для 10-11 класів;

– розроблено авторські методи навчання у профільному ліцеї за спеціалізацією «Основи дизайну» та апробовано авторську методiku проведення профільного навчання з «Основ дизайну»;

– апробовано проектно зорієнтовані організаційні форми профільного навчання з «Основ дизайну»;

– розроблено критерії та рекомендації до вибору і використання засобів навчання та формування навчального предметно-розвивального середовища для профільного навчання з «Основ дизайну».

Результативність прикладного дослідження досягнуто завдяки фаховій підготовці авторів навчальної програми та підручника для профільного навчання з «Основ дизайну», як науковців-експериментаторів, так і викладачів-експериментаторів, учителів-експериментаторів, яка сприяла розробленню інноваційних структури, змісту та ефективної методики навчання у сфері довузівської підготовки за експериментальними матеріалами для 10-11 класів. Значну увагу було приділено:

– системі навчально-тренувальних вправ і завдань для інваріантного та варіативного змісту профільного навчального предмету «Основи дизайну» для довузівської підготовки;

– колективним підсумковим учнівським творчим проектам, із урахуванням особистісно зорієнтованої предметно-перетворюючої діяльності за сферами життєдіяльності (тип професій) і видами дизайну:

- природа – реалістичний тип – ландшафтний дизайн;
- техніка – реалістичний тип – промисловий дизайн;
- знаки інформації – інтелектуальний тип – графічний дизайн, дизайн реклами;
- людина – соціальний тип – дизайн костюма;
- художній образ – художній тип професій – дизайн середовища.

Авторами проведена унікальна науково-методична робота з узагальнення зібраних експериментальних даних і розробки та формування експериментальних матеріалів для виданих навчальних програм (чотири редакції – 2005, 2006, 2008, 2010), навчального посібника і підручника, а також для їхнього нового перевидання.

За підсумками проведеного прикладного дослідження було виявлено такі **педагогічні інновації**:

1 інновація – зміст і педагогічна технологія профільного навчання основам дизайну для довузівської підготовки за авторськими експериментальними матеріалами. Інноваційна сутність запропонованої системи дидактичних завдань і вправ для учнів старшої школи полягає в тому, що навчальна дизайн-діяльність здійснюється системно за:

– особистісно важливими сферами життєдіяльності;

– блоками професій у дизайнерському професійному середовищі;

– видами дизайну з особистісно зорієнтованими матеріалами і конструктивно-художніми та конструктивно-технічними різновидами художньо-проектної діяльності (зокрема, словесними, колірно-графічними, предметно-пластичними).

Завдяки інноваційному змісту та авторським педагогічним технологіям профільного навчання основам дизайну, як довузівської підготовки, за авторськими експериментальними матеріалами цілеспрямованіше забезпечується:

– ефективніший розвиток творчого потенціалу особистості майбутнього дизайнера;

– формування ключових, галузевих та предметних художньо-проектних

компетентностей самостійно здобувати знання, аналізувати і використовувати інформацію зі сфери будь-якого виду дизайну, використовуючи наявний банк даних та самостійно формуючи його;

- формування навичок планування своєї роботи, чіткого визначення мети кожного етапу дизайнерського проектування;

- формування ключових компетентностей з інтегрування знань, здобутих під час вивчення інших навчальних предметів у процесі художньо-проектної та проектно-конструкторської діяльності.

Вищеперераховані якості майбутніх дизайнерів, їхні навички та компетентності в свою чергу будуть сприяти:

- створенню самими ж учнями таких навчальних умов для організації предметно-перетворювальної діяльності, при яких культура праці для кожного учня стане обов'язковою складовою художньо-проектної культури;

- підвищенню конструкторської та проектно-технологічної компетентності учнів;

- готовності учнів до самостійної, ініціативної художньо-проектної діяльності в удосконаленні та створенні гармонійного предметного середовища у доквіллі;

- здатності до об'єктивної самооцінки, як нинішньої навчальної дизайнерської діяльності та її результатів, так і перспектив на майбутнє;

- можливості визначення конкурентоспроможності виготовленого за учнівським проектом виробу (економічні знання, вміння вивчати ринок дизайнерських товарів і ринок дизайнерських послуг), мобільності школярів у виборі як об'єктів праці, так і матеріалів, обладнання для їхнього виготовлення;

- адаптації (вже в умовах шкільних майстерень, кабінетів) до виробничих стосунків у трудовому колективі й до формування ділових стосунків як із партнерами так і конкурентами.

2 інновація – розробка профільної дизайн-освіти, як важливої складової неперервної системи дизайн-освіти (за рівнями: початковий, загальний, профільний, вищий), з дотриманням дидактичних принципів наступності між загальним і профільним рівнями та перспективності між профільним і вищим рівнями. Інноваційна сутність дослідження: розроблені дидактичні критерії для профільного навчання, як довузівської підготовки, узгоджені з рівнями неперервної системи дизайн-освіти у загальноосвітній (загальний рівень дизайн-освіти) та у вищій школі (вищий рівень дизайн-освіти). Профільне навчання за розробленими нами змістом і методикою ґрунтується на:

- вербальному, ілюстративному, предметно-перетворюючому видах навчальної дизайнерської діяльності;

- особистісно зорієнтованому, діяльнісному та компетентнісному підходах до опанування знань художньо-проектного напрямку;

- формуванні в майбутніх дизайнерів конструктивно-художніх та конструктивно-технічних проектувальних умінь;

- синтезі комплексних навчально-тренувальних проектних вправ і завдань інтегрованого змісту навчальних предметів (образотворчого мистецтва у 5-7 класах; художньої культури у 9-11 класах; трудового навчання у 5-9 класах; технологій у 10-11 класах; інформатики у 5-9, 10-11 класах) – у процесі застосування міжпредметних зв'язків;

- використанні в процесі профільного навчання особистісно привабливих видів дизайнерської діяльності за рівнем самостійності й творчості.

Створена нами в процесі фундаментального дослідження дидактична модель виявлення, розвитку та формування конструктивно-художніх і конструктивно-технічних умінь учнів профільної школи засобами дизайн-діяльності полягає у:

- їхній зорієнтованості на механізми інформаційно-проектних технологій;

– всебічному використанні розвивальних, навчально-тренувальних, творчих видів діяльності та опорних умінь, як необхідної передумови розвитку творчих здібностей учнів старшої школи;

– здатності старшокласників сприймати проектну ситуацію, технічне завдання, проектну пропозицію, як поетапні складові комплексного процесу дизайнерського проектування;

– комплексній диференціації змісту, структури, методів, організаційних форм для профільного навчання, при якому учні старших класів оволодівають навичками індивідуальної та колективної роботи в учнівських дизайн-центрах, конструкторських бюро, на навчальних технологічних лініях, навчальних експериментальних дільницях.

3 інновація – нові педагогічні технології застосування системи навчально-тренувальних вправ і завдань, з метою набуття учнями профільної школи предметних компетентностей для самостійного виконання творчих навчальних проектів. Інноваційна сутність перевірених у процесі експериментального дослідження нових авторських педагогічних технологій, розроблених під час фундаментальних досліджень, полягає в тому, що обґрунтовано такі вихідні дидактичні принципи конструювання комплексних навчальних вправ для дизайн-діяльності профільного рівня дизайн-освіти:

– принцип подачі інформації від простого до складного;

– принцип єдності на всіх етапах двох взаємопов'язаних процесів:

1) засвоєння знань теорії простих проектних технологій у дизайні;

2) оволодіння вміннями використовувати метод проектів для вираження своїх думок.

Завдяки запропонованій нами системі вправ і завдань, що ефективно виконуються учнями в результаті застосування вчителями нових авторських педагогічних технологій забезпечується сформованість в учнів необхідних для майбутніх дизайнерів предметних компетенцій для роботи в особистісно зорієнтованому напрямі професійної діяльності. Зазначені предметні компетенції формуються завдяки таким складовим:

– формування в учнів 10-11 класів наукового світогляду про гармонізацію навколишнього середовища на засадах доцільності та краси: природа + людина + рукотворне середовище;

– створення в умовах профільного ліцею предметно-розвивального середовища для широкого ознайомлення із різноманітними видами навчальної професійної дизайнерської діяльності;

– сприяння професійному самовизначенню учнів 10-11 класів через залучення їх до активної участі в навчальній дизайнерській підготовці;

– ознайомлення учнів старшої школи із художньо-проектною діяльністю в різних сферах життєдіяльності:

○ людина-природа – ландшафтний дизайн, фітодизайн;

○ людина-художнє довкілля – дизайн середовища; художня обробка деревини, металу, а також інших матеріалів;

○ людина-знакові системи – графічний дизайн, дизайн реклами;

○ людина-техніка – промисловий дизайн;

○ людина-людина – менеджмент, маркетинг у дизайні, сфера дизайнерських послуг.

4 інновація – диференціація з метою індивідуалізації навчальних творчих проектів, завдяки спеціально розробленій системі навчально-тренувальних вправ і завдань для дизайн-діяльності на уроках трудового навчання в профільній школі. Інноваційна сутність дослідження полягає в обґрунтуванні наукових засад комплексної дизайн-діяльності над самостійно визначеною проектною ситуацією, обраною потенційними замовниками: вчителем, батьками та іншими особами. У

результаті експериментальної перевірки диференціації проектних ситуацій з метою індивідуалізації навчальних творчих проектів:

1) *з'ясовано* основні закономірності диференціації проектних ситуацій з метою індивідуалізації навчальних творчих проектів у процесі профільної дизайн-діяльності в контексті неперервної системи дизайн-освіти:

- попереднього рівня – загальної дизайн-освіти;
- *профільної дизайн-освіти*;
- наступного рівня – вищої дизайн-освіти;

2) *визначено* оптимальні індивідуально зорієнтовані методичні прийоми для педагогічного керівництва і консультування вчителями під час навчальної дизайн-діяльності учнів, із урахуванням особистісних уподобань, а також приналежності, за визначеними психолого-педагогічними діагностичними методиками, кожного учня до:

- особистісно важливої сфери життєдіяльності,
- типу професій,
- виду дизайну;

3) *розроблено й апробовано* ефективні системи завдань і вправ, спрямованих на оволодіння навчальною дизайн-діяльністю в процесі виконання індивідуальних та колективних творчих проектів під час профільного навчання.

Експериментальне навчання під керівництвом авторів за розробленими і підготовленими ними матеріалами проводилося в профільних класах київських загальноосвітніх шкіл №№ 22, 104, 221, 226 та в закладах освіти нового типу: Кловському ліцеї №77 м. Києва, ліцеї податкової та рекламної справи №21 м. Києва, Бориспільського ліцею дизайн-освіти Київської області. Всього в експерименті брали участь понад 450 учнів 10-11-х класів, 17 експериментальних і 17 контрольних класів, 1 науковець-дослідник Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України на посаді учителя технології, 1 учитель-дослідник у статусі наукового кореспондента Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 24 учителі-експериментатори.

У результаті експериментальної перевірки під час прикладного дослідження фундаментальних розробок:

1) *удосконалено традиційні та розроблено нові авторські педагогічні технології для профільного навчання* учнів 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів на основі:

- інноваційного змісту дизайнерської та технологічної освіти профільного рівня;
- удосконалення системи художньо-проектних завдань і навчально-тренувальних вправ, що передбачають поліпшення профільного навчання та виховання учнів старшої школи;
- урізноманітнення організаційних форм навчальної дизайнерської діяльності у профільній школі;
- реалізації елементів особистісно зорієнтованого, діяльнісного та компетентнісного профільного навчання;
- удосконалення художньо-проектної діяльності з урахуванням особистих професійних дизайнерських уподобань учнів;
- доцільного використання елементів інтеграції змісту предметів з переважанням вербального, ілюстративного, предметно-перетворюючого змісту;

2) *з'ясовано* розгалуження дизайнерських інтересів учнів старших класів до дизайн-діяльності в різних видах дизайну;

3) *досліджено* принципи дотримання наступності та перспективності змісту трудового навчання в суміжних із профільним рівнем дизайн-освіти – загальним і вищим рівнями дизайн-освіти;

4) *виявлено* типові утруднення вчителів, які навчають «Основам дизайну», у процесі конструювання ними занять для профільного навчання;

5) *перевірено* ефективність моделі розвитку дизайнерської творчості засобами дизайн-діяльності учнів 10-11 класів;

6) *з'ясовано* необхідність створення мотивації профільного навчання основам дизайну, спрямованої на виховання в учнів потреби індивідуальної самореалізації, а також підвищення особистої художньо-проектної культури;

7) *визначено* способи виявлення мотивації учнів до особистісно зорієнтованого виду дизайну та навчальної дизайнерської діяльності під час вивчення кожного виду дизайну за розділами навчального предмету «Основи дизайну»;

8) *розроблено та експериментально перевірено* ефективні навчальні форми дизайн-діяльності з огляду на диференціацію за рівнем підготовки учнів (самостійна, колективна – учнівське дизайн-бюро, конструкторське бюро відділу технолога, виробнича ланка);

9) *здійснено* обґрунтований відбір змісту для профільного навчання «Основам дизайну», з переважанням практично зорієнтованої дизайн-діяльності, відповідно до сучасного художньо-проектного підходу, а також методів, організаційних форм навчання, які забезпечать результативність навчальної дизайн-діяльності під час вивчення відповідних розділів «Основам дизайну»;

10) *розроблено* систему проектних завдань і навчально-тренувальних вправ, професійно зорієнтованих навчальних творчих проектів для дизайн-діяльності на заняттях із профільного навчання.

Використання і впровадження результатів: після завершення прикладного дослідження вищезазначені педагогічні інновації використовуються в методиці викладання профільного навчання з «Основам дизайну», як довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн».

За результатами дослідно-експериментального моделювання й експериментальної перевірки довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн» у формі профільного навчання нами ***сформульовані та досліджені концептуальні підходи для розробки і впровадження в практику профільного ліцею «Перспективної моделі довузівської підготовки з «Основам дизайну» для дизайнерських факультетів мистецьких вищих навчальних закладів***, зокрема:

1) *проаналізовано* функції та виявлено особливості української дизайнерської освіти 20-х років ХХІ століття з урахуванням євроінтеграційних процесів в освіті за Болонськими угодами;

2) *розкрито завдання* старшої школи технологічного профілю в сучасних умовах:

– виконувати соціальне замовлення суспільства із забезпечення випускників – майбутніх абітурієнтів дизайнерських факультетів мистецьких вищих навчальних закладів якісною профільною освітою за спеціальністю «Дизайн» у вищій школі;

– формувати свідому мотивацію для подальшого навчання впродовж життя;

– створювати педагогічні умови для успішного професійного самовизначення та реалізації творчих здібностей старшокласників у сфері дизайну;

3) *визначено* умови, за яких можливе практичне втілення концептуальних підходів запропонованої нами «Перспективної моделі довузівської підготовки з «Основам дизайну» для дизайнерських факультетів мистецьких вищих навчальних закладів»:

– у спеціалізованих ліцеях з дизайн-освіти за профільним навчанням зі спеціалізацією «Основи дизайну» як довузівської підготовки;

– у профільних класах зі спеціалізацією «Основи дизайну» як довузівської підготовки багатопрофільного ліцею;

– у профільних класах зі спеціалізацією «Основи дизайну» як довузівської підготовки загальноосвітньої старшої школи;

4) *розроблено* вихідні положення «Перспективної моделі довузівської підготовки з «Основам дизайну» для дизайнерських факультетів мистецьких вищих

навчальних закладів» на базі ліцею як інноваційного закладу профільного навчання;

5) *сформульовано* головну мету створення та розгортання профільної дизайн-освіти на базі ліцею;

6) *визначено* мету та головні завдання профільного ліцею дизайн-освіти, головне стратегічне завдання для розвитку ліцею з профільної дизайн-освіти;

7) *сплановано* процес переходу профільної школи у статус ліцею дизайн-освіти;

8) *введено* ключові компетенції та предметну художньо-проектну компетентність в критерії навчальних досягнень для оцінки практичної і творчої складової навчальної діяльності учнів профільного ліцею;

9) *досліджено та розкрито* чинники актуальності створення ліцею з профільної дизайн-освіти;

10) *обґрунтовано* здатність ліцею надати випускнику профільну підготовку з дизайн-освіти для більшої його впевненості у виборі спеціалізації для подальшого навчання;

11) *запропоновано* переведення загальноосвітніх шкіл, з наявною матеріально-технічною базою та з мистецьки зорієнтованим педагогічним колективом, із режиму поточного обслуговування потреб освіти у режим випереджального інноваційного розвитку, що найефективніше можна реалізувати у формі навчального закладу нового типу – ліцею з профільної дизайн-освіти;

12) *визначено* пріоритети виховної та навчальної профільної підготовки ліцеїстів у моделі профільного ліцею з дизайн-освіти;

13) *сформульовано* принципи розвитку ліцею з профільної дизайн-освіти;

14) *розроблено* етапи стратегії створення і розвитку профільного ліцею з дизайн-освіти, як сучасного навчального закладу в Україні.

У результаті науково-дослідного моделювання та експериментальної апробації нами запропонована та досліджена «Педагогічна модель організації довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн» у формі профільного навчання». Запропонована модель отримала схвальні відгуки рецензентів, позитивну педагогічну експертизу, практично реалізована в ліцеї податкової та рекламної справи №21 м. Києва – структурному підрозділі навчально-виховного комплексу Інституту дизайну та реклами й експериментальному майданчику Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України. Професор Вдовченко В.В., як науковець-дослідник Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, особисто досліджував ефективність запропонованих авторами структури та змісту профільного навчання, як довузівської підготовки на посаді вчителя технології вищої категорії (звання – вчитель-методист) у ліцеї податкової та рекламної справи №21 м. Києва.

Апробовано основні складові вищезазначеної моделі:

1. Нормативно-правова база організації навчально-виховного процесу в ліцеї для довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн».

2. Управління профільним ліцеєм.

3. Прогнозовані результати навчання у профільному ліцеї.

4. Інформація про пільги ліцеїсту-випускнику, як абітурієнту ВНЗ щодо вступу на дизайнерські спеціальності.

5. Навчальна практика в ліцеї.

6. Впровадження профільного навчання у профільному ліцеї за «Педагогічною моделлю організації профільного навчання зі спеціалізацією «Основи дизайну» як довузівської підготовки за спеціальністю «Дизайн».

Результативність довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн» за підсумками проведеної нами експериментально-дослідної роботи констатується як досягнення загальної мети проведеного дослідження, в процесі якого розкрито чинники, що сприяли розробленню інноваційних структури, змісту та ефективної методики навчання у сфері довузівської підготовки за експериментальними

матеріалами для 10-11 класів.

У процесі теоретичного та експериментального дослідження авторами введено педагогічні інновації на профільному рівні дизайн-освіти, як довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн», розкрито сутність інновацій, висвітлено їхні особливості. Виокремимо сформульовані нами 4 педагогічні інновації:

1. Зміст і педагогічна технологія профільного навчання дизайну довузівської підготовки за авторськими експериментальними матеріалами.

2. Розробка профільної дизайн-освіти, як важливої складової неперервної системи дизайн-освіти (за рівнями: початковий, загальний, профільний, вищий), із дотриманням дидактичних принципів наступності між загальним і профільним рівнями та перспективності між профільним і вищим рівнями.

3. Нові педагогічні технології застосування системи навчально-тренувальних вправ і завдань, з метою набуття учнями профільної школи предметних компетентностей для самостійного виконання творчих навчальних проєктів.

4. Диференціація, з метою індивідуалізації навчальних творчих проєктів завдяки спеціально розробленій системі навчально-тренувальних вправ і завдань для дизайн-діяльності на уроках трудового навчання в профільній школі.

Вищезазначені педагогічні інновації нині впроваджено в авторських навчальних програмах «Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну» для бакалаврського рівня, «Методика викладання дизайну у вищій школі» для магістерського рівня підготовки майбутніх дизайнерів у Інституті дизайну та реклами НАКККіМ.

Отже, розв'язано дидактичну проблему наступності та перспективності у навчанні фахівців для довузівської підготовки зі спеціальності «Дизайн».

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Є.А. Теоретико-методологічні засади дизайну [Текст] / Є.А. Антонович // Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн: наук.–мист. студії / Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: І.І. Міщенко та ін. – Київ-Чернівці: Видавн. дім «Родовід», 2009. – С.199–210.
2. Антонович Є.А. Теорія і методика дизайну в контексті розробки концепції сучасного національного дизайну / Є.А. Антонович // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць №13. – Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи. – Кривий Ріг : КДПУ, 2005. – С.3–10.
3. Антонович Є.А., Вдовченко В.В та ін. Етнодизайн: Експериментальна програма для 5-9 кл. / Є.А. Антонович, В.В. Вдовченко // Сільська школа України. – 2004. – №21 (93). – С.4–23.
4. Антонович Є.А., Вдовченко В.В. Синтез дизайну і технологій у системі національної неперервної дизайн-освіти / Є.А. Антонович, В.В. Вдовченко // Теорія і методика виховання. – 2012. – Вип. 2. – С. 4-8.
5. Антонович Є.А., Вдовченко В.В. Сучасна модель довузівської підготовки з «Основ дизайну» на засадах етнодизайну для дизайнерських факультетів мистецьких вишів / Є.А. Антонович, В.В. Вдовченко // Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст: зб. наук. праць / упорядн. і відп. ред. Є.А. Антонович. – Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2015. – Кн. 1. – С.279–289.
6. Антонович Є.А., Вдовченко В.В. Сучасні підходи до розробки навчально-методичного комплексу з «Основ дизайну» для профільної школи у неперервній системі національної дизайн-освіти (на базі етнодизайну) / Є.А. Антонович, В.В. Вдовченко // Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід. Кн. 1: зб. наук. праць / упорядн. і відп. ред. Є.А. Антонович. – Полтава: Полтавський літератор, 2012. – С.107-127.
7. Антонович Є.А., Вдовченко В.В. Фундаментальні дослідження неперервної художньо-проектної освіти / Є.А. Антонович,

- В.В. Вдовченко // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XII Міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / голов. ред. Г.І. Сотська. –К.: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2015. – Вип. 6 (10). – С. 210-227.
8. Антонович Є.А., Вдовченко В.В. Фундаментальні та прикладні дослідження синтезу дизайну і технологій у системі неперервної дизайнерської та технологічної освіти / Є.А. Антонович, В.В. Вдовченко // Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід. Кн. 1: зб. наук. праць / упорядн. і відп. ред. Є.А. Антонович. – Полтава: Полтавський літератор, 2012. – С.104-113.
  9. Вдовченко В.В. Застосування понять з дизайнерського проектування в технологічній освіті / В.В. Вдовченко // Zbior raportow naukowych "Aktualne naukowe badania. Od teorii do praktyki" (30/03/2014 – 31/03/2014). – Warszawa Wydawca: Sp. Z o.o. «Diamont trading tour», 2014. – С. 59-60.
  10. Вдовченко В.В. Концепція навчально-методичного комплексу з «Основ дизайну» для 10-11 (12) класів / В.В. Вдовченко // Зміст і технології шкільної освіти. Матеріали звітної наукової конференції 30-31 березня 2005 року. – К., 2005. – С. 77-78.
  11. Вдовченко В.В. «Концепція об'єкта педагогічного проектування» для профільного навчання за спеціалізаціями «Художньо-проектна творчість», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Основи дизайну» в національній системі неперервної художньо-проектної освіти (до нової редакції «Концепції розвитку національної системи неперервної художньо-проектної освіти», 2015) / В.В. Вдовченко // Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Дизайн-освіта майбутніх фахівців на сучасному етапі освітньої практики» (18–19 березня 2015 р., м. Полтава) / за загал. ред. В.П. Титаренко – Полтава, 2014. – Електронний ресурс – режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/>
  12. Вдовченко В.В. Місце і роль праці у формуванні творчої особистості школярів / В.В. Вдовченко // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2001. – Вип. 23. – С.13-16.
  13. Вдовченко В.В. Наукове обґрунтування добору і реалізації змісту навчального предмета «технології» з технічних видів праці в основній школі / В.В. Вдовченко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2012 рік: наукове видання. – К: Інститут педагогіки, 2013. – С.302-303.
  14. Вдовченко В.В. Педагогічне моделювання спеціалізації технологічного профілю «Художньо-проектна творчість» / В.В. Вдовченко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2015 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2015. – С. 325–326.
  15. Вдовченко В.В. Прикладні експериментальні дослідження – апробація змісту інтегрованих курсів з навчальних предметів освітніх галузей «Мистецтво» та «Технології» у Кловському ліцеї №77 м. Києва / В.В. Вдовченко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2011 рік: наукове видання. – К: Інститут педагогіки, 2012. – С.291-293.
  16. Вдовченко В.В. Проектне моделювання на заняттях з освітньої галузі «Технології» / В.В. Вдовченко // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2001. – Вип. 26. – С.19-22.
  17. Вдовченко В.В. Результативність науково-дослідної роботи в технологічному напрямі профільного навчання з «Основ дизайну» / В.В. Вдовченко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2008 рік: наукове видання. – К: Педагогічна думка, 2009. – С. 341-343.
  18. Вдовченко В.В. Творчий учнівський проект. Розділ III. Практичний досвід добору й укладання понятійно-термінологічного апарата навчально-методичного комплексу з предмета «Технології» / В.В. Вдовченко // Теоретико-методичні засади формування базових понять з навчального предмета «Технології» в учнів основної школи:

- монографія / А.М. Тарара, В.В. Вдовченко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2014. – С. 352-366.
19. Вдовченко В.В. Теоретико-методичні підходи до розробки спеціалізацій «Художньо-проектна творчість», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Основи дизайну» на профільному рівні підготовки учнів 10-11 класів у системі неперервної художньо-проектної освіти / В.В. Вдовченко // Освітній простір України. – 2015. – Вип. 5. – С. 134-141.
  20. Вдовченко В.В. Теоретичне моделювання реалізації предметної (проектно-технологічної) компетентності на заняттях «Трудового навчання» (основна школа) / В.В. Вдовченко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2013 рік: наукове видання. – К: Інститут педагогіки, 2013. – 302-303.
  21. Вдовченко В.В. Теоретичні засади утворення термінів та понять для тезауруса з основ дизайн / В.В. Вдовченко // Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. 17 (22). – С. 136-141.
  22. Вдовченко В.В. Формування базових понять художнього та технічного навчального проектування. Розділ III. Практичний досвід добору й укладання понятійно-термінологічного апарату навчально-методичного комплексу з предмета «Технології» / В.В. Вдовченко // Теоретико-методичні засади формування базових понять з навчального предмета «Технології» в учнів основної школи: монографія / А.М. Тарара, В.В. Вдовченко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2014. – С. 253-290.
  23. Вдовченко В.В. Формування понять з художнього та технічного проектування (за проектно-технологічною системою безперервної технологічної освіти професора Вдовченка В.В.) / В.В. Вдовченко // Реклама як художньо-комунікативні практики: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф., м. Харків, 27 бер. 2014 р. / за загал. ред. В.Я. Даниленка – Харків: ХДАДМ, 2014. – С. 21-24.
  24. Вдовченко В.В. Формування тезауруса з основ дизайну у системі неперервної художньо-проектної освіти: пропедевтичний рівень / В.В. Вдовченко // Педагогічні інновації у фаховій освіті: зб. наук. праць. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. – Вип. 1(5). – С. 136-154.
  25. Вдовченко В.В. та ін. Трудове навчання. Початкова, основна, старша школа / В.В. Вдовченко // Типові переліки навчально-наочних посібників, технічних засобів навчання та обладнання загального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів / О.В. Зайчук, А.М. Гуржій, Г.Г. Науменко, О.Я. Савченко та ін. – К., 2002. – 197 с.
  26. Вдовченко В.В. та ін. “Урок під мікроскопом” / В.В. Вдовченко // Сільська школа України. – 2003. – № 19-21 (55-57). – С.3-6.
  27. Вдовченко В.В. та ін. Вивчення і узагальнення педагогічного досвіду / В.В. Вдовченко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – №1. – С.23-25.
  28. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. Концептуальні засади фундаментального дослідження структури та змісту спеціалізацій «Художньо-проектна творчість», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Основи дизайну» профільного навчання в національній системі неперервної художньо-проектної освіти / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2015. – Вип.18. – С. 20-33.
  29. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. Духовна спорідненість українських та китайських національних традицій розробки візуальних і словесних образів у психології художньо-проектної творчості: індоєвропейська традиція (Т. Шевченко та К. Білокур) / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць / гол. редактор Г.П. Шевченко. – Сєверодонецьк: СНУ імені Володимира Даля, 2015. – Вип. I (64). – С. 55-74.
  30. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. та ін. Програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання у 10-11 класах. “Основи дизайну” / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Освіта і управління. – 2005. – Т.8. – С.115-149.

31. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. та ін. Навчально-методичні комплекси за профілем „Дизайн” / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Інформатика. – 2005. – №31-32 (319-320). – С.24-27.
32. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. та ін. Основи дизайну. Програма профільного навчання у 10-11 класах / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Сільська школа України. – 2005. – №29-30 (139-140). – С.3-13.
33. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. та ін. Навчально-методичні комплекси за профілем „Дизайн”, 10-11 класи / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Завуч. – 2005. – №30 (252). – С.1-6. (Наша вкладка).
34. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. та ін. Основи дизайну. Програма занять для учнів 10-11-х класів / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Завуч. – 2005. – №30 (252). – С.7-20. (Наша вкладка).
35. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. та ін. Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну. Навчальна програма для підготовки, перепідготовки вчителя образотворчого мистецтва і вчителя трудового навчання для викладання профільних програм за напрямом «Дизайн»: «Основи дизайну», «Графічний дизайн», «Веб-дизайн», «Етнодизайн», «Дизайн середовища (інтер'єрів та екстер'єрів)», «Ландшафтний дизайн» / В.В. Вдовченко, Є.А. Антонович // Завуч. – 2006. – №16 (274). – С.33-44.
36. Вдовченко В.В., Бабка І.П. Експериментальна апробація структури та змісту сучасних педагогічних умов для ліцеїв технологічного профілю / В.В. Вдовченко, І.П. Бабка // Ановані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2015 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2015. – С. 326–327.
37. Вдовченко В.В., Божко Т.О. та ін. Графічний дизайн. Профільна програма для 10-11 класів / В.В. Вдовченко, Т.О. Божко // Сільська школа України. – 2005. – № 11(121). – С.18-32.
38. Вдовченко В., Вдовченко Т. Техніка безпеки в школі. Вказівки щодо проведення інструктажу й навчання з техніки безпеки і виробничої санітарії в навчальних закладах / В.В. Вдовченко, Т.В. Вдовченко // Сільська школа України. – 2006. – №28–30 (172–174). – С.14-37.
39. Вдовченко В.В. (кер. авт. кол.), Божко Т.О., Сімонік А.С., Шведова Ю.Б., Вдовченко З.В., Тименко В.П. Основи дизайну: підручник для 10 класу загальноосв. навч. закл. Профільн. рівень. [За ред. Вдовченка В.В.]. – К.: Педагогічна думка, 2010. – 304 с.: іл.
40. Вдовченко В.В. (кер. авт. кол.), Божко Т.О., Сімонік А.С., Шведова Ю.Б., Вдовченко З.В., Тименко В.П. Основи дизайну: підручник для 10 класу загальноосв. навч. закл. Профільн. рівень. [За ред. Вдовченка В.В.]. – К.: Педагогічна думка, 2010. – 304 с.: іл. Електронні версії перших розділів підручників для 10-х кл. загальн. навч. закладів. Технології. Основи дизайну (профільний рівень) (авт. Вдовченко В.В. та ін.) вид-во "Педагогічна думка" <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=pidruchniki10>
41. Вдовченко В.В. (кер. авт. кол.), Божко Т.О., Сімонік А.С., Шведова Ю.Б., Вдовченко З.В., Тименко В.П. Основи дизайну: підручник для 10 класу загальноосв. навч. закл. Профільн. рівень. [За ред. Вдовченка В.В.] – К.: Педагогічна думка, 2010. – 304 с.: іл. Електронна повна версія підручника для 10 класу загальноосв. навч. закладів. http://iitzo.gov.ua/elektronni_pidruchniki_dly_10_klasu_znz.html Технології. Основи дизайну (профільний рівень) (авт. Вдовченко В.В. та ін.) видавництво "Педагогічна думка".
42. Вдовченко В.В., Божко Т.О., Сімонік А.С., Шведова Ю.Б., Вдовченко З.В., Вдовченко Т.В., Тименко В.П. Навчальна програма для 11-річної школи. Технології. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Спеціалізація „Основи дизайну“. Технологічний напрям. Технологічний профіль. Наказ МОН України № 1021 від 28.10.2010 р. Про надання навчальним програмам грифа «Затверджено Міністерством освіти і науки України». – К., 2010.–96с. <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average/prog12>
43. Вдовченко В.В., Божко Т.О., Сімонік А.С., Шведова Ю.Б., Вдовченко З.В., Вдовченко Т.В., Тименко В.П. Навчальна програма для 11-річної школи.

- Технології. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Спеціалізація „Основи дизайну“. Технологічний напрям. Технологічний профіль. Наказ МОН України № 1021 від 28.10.2010 р. Про надання навчальним програмам ґриффа «Затверджено Міністерством освіти і науки України». – К., 2010. – 96 с.
44. Вдовченко В.В., Божко Т.О. та ін. Програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання у 10-11 класах «Графічний дизайн» / В.В. Вдовченко, Т.О. Божко // «Освіта і управління». – 2007. – Т.10, число 1. – С. 129-160.
  45. Вдовченко В., Божко Т. та ін. Основи дизайну. Програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання у 10-12 класах (10 клас). Наказ МОН України № 122 від 22.02.2008 р. Про надання навчальним програмам ґриффа «Затверджено Міністерством освіти і науки України» / В.В. Вдовченко, Т.О. Божко // Освіта і управління. – 2008. – Т.11, число 1. – С.116-149.
  46. Вдовченко В., Божко Т. та ін. Основи дизайну. Програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання у 10-12 класах (11-12 класи). Наказ МОН України № 122 від 22.02.2008 р. Про надання навчальним програмам ґриффа «Затверджено Міністерством освіти і науки України» / В.В. Вдовченко, Т.О. Божко // Освіта і управління. – 2008. – Т.11, число 2-3. – С.89-122.
  47. Вдовченко В.В., Вдовченко З.В. Оригінальні рішення проблеми креативності старшокласників у фундаментальних і прикладних дослідженнях художнього і технічного проектування / В.В. Вдовченко, З.В. Вдовченко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2009 рік: наукове видання. – К.: Педагогічна думка, 2010. – С. 232-233.
  48. Вдовченко В.В., Вдовченко З.В. Упровадження результатів дослідження сучасних педагогічних умов для профільного навчання на експериментальних майданчиках Інституту педагогіки НАПН України / В.В. Вдовченко, З.В. Вдовченко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2010 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2011. – С.243-244.
  49. Вдовченко В.В., Коноваленко А.М. та ін. Обробка деревини і дизайн середовища (маркетрі) 10–11 кл. Профільна програма / В.В. Вдовченко, А.М. Коноваленко // Сільська школа України. – 2004. – № 34 (106). – С.12-21.
  50. Вдовченко В.В., Коноваленко А.М. та ін. Програма профільного навчання для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання у 10-11 класах. Дизайн середовища: художня обробка деревини (маркетрі) / В.В. Вдовченко, А.М. Коноваленко // Освіта і управління. – 2004. – Т.7. – С.169-184.
  51. Вдовченко В.В., Сорочан Н.М. Розробка та апробація змісту навчальних програм для набуття художньо-проектних компетентностей учнів у ліцях технологічного профілю / В.В. Вдовченко, Н.М. Сорочан // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2015 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2015. – С. 328–329.
  52. Вдовченко В.В., Сімонік А.С. Дизайн середовища. Програма і методичні рекомендації для профільного навчання учнів 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / В.В. Вдовченко, А.С. Сімонік // Освіта і управління. – 2007. – Т.10. – №3-4. – С. 163-196.
  53. Вдовченко В.В., Терещук Б.М. Результати експериментальної апробації структури учнівського творчого проекту в технологічній підготовці з «Основ дизайну» в 10-11 класах / В.В. Вдовченко, Б.М. Терещук // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2010 рік: наукове видання. – К.: Інститут педагогіки, 2011. – С. 244-245.
  54. Вдовченко В.В., Шведова Ю.Б., Божко Т.О. та ін. Інтегрований курс «Інформатика – WEB-дизайн – технологія». Програма профільного

- навчання для учнів 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, ліцеїв, гімназій / В.В. Вдовченко, Ю.Б. Шведова, Т.О. Божко та ін. // *Освіта і управління*. – 2007. – Т.10, число 2. – С. 100-151.
55. Губко О.Т. *Психологія українського народу* / Олексій Губко. – К.: Задруга, 2003. – 400 с.
56. Губко О.Т. *Психологія українського народу: наук. дослідж.: У 4-х кн. Кн. 1: Психологічний склад праукраїнської народності* / Олексій Губко. – К.: Видавець Сергій Наливайко, 2010. – 504 с.; іл.
57. Губко О.Т. *Психологія українського народу: наукове дослідження: У 2-х кн. Кн. 2: Психологічні особливості наших країн у міжчассі Трипілля – сучасна Україна* / Олексій Губко. – К.: ТОВ «Видавництво друкарня Діло», 2013. – 400 с.
58. Даниленко В.Я. *Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти): дис. ... доктора мистецтвознавства: 05.01.03* / Даниленко Віктор Якович. – Харків, 2006. – 401 с.
59. Даниленко В.Я. *Дизайн: підручник* / В.Я. Даниленко. – Харків: ХДАМ, 2003. – 320 с.
60. *Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р.: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd/1392-2011>.*
61. *Дизайн-освіта: Профільне навчання старшокласників. Програми, календарні плани і не тільки...* / упоряд.: В. Вдовченко та ін. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»; Вид. Л. Галицина, 2006. – 128 с.
62. Кремень В.Г. *Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України* / Василь Кремень // *Вісник НАН України*. – 2015. – № 3. – С.23–25.
63. Ломов Б.Ф. *Опыт психологического исследования соотношения навыков рисования и черчения. Дис. ... канд. психол. наук.* – Л., 1954. – 174 с.
64. Корець М.С., Вдовченко В.В., Тарара А.М. *Педагогічні умови реалізації технологічного профільного навчання* / М.С. Корець, В.В. Вдовченко, А.М. Тарара // *Проблеми трудової та професійної підготовки: зб. наук. праць*. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 6. – С. 213-214.
65. Мачача Т.С., Вдовченко В.В. *Концептуальні підходи до стратегії розвитку технологічної освіти учнів основної школи* / Т.С. Мачача, В.В. Вдовченко // *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2014 рік: наукове видання*. – К.: Інститут педагогіки, 2014. – С. 300-301.
66. Мачача Т.С., Вдовченко В.В. та ін. *Проект Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти. Освітня галузь «Технології»* / Т.С. Мачача, В.В. Вдовченко // *Проект Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти: офіційне видання*. – К., 2010. – С. 67-70.
67. Мачача Т.С., Вдовченко В.В. та ін. *Трудове навчання та технології. 5-11 класи: методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2015/2016 навчальному році з коментарем провідних фахівців* / Т.С. Мачача, В.В. Вдовченко. – Х.: Ранок, 2015. – 80 с.
68. *Програми з профільних предметів для спеціалізов. загальноосв. шкіл художнього профілю* / упоряд. О.В. Корнілова, О.В. Гайдамака. – Х.: Ранок, 2009. – 256 с.
69. Радкевич В.О. *Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю: монографія* / В.О. Радкевич; за ред. Н.Г. Ничкало. – К.: УкрІНТЕЛ, 2010. – 424 с.
70. Рибалка В.В. *Психологія розвитку творчої особистості: навч. посібн.* / В.В. Рибалка. – К.: ІЗМН, 1996. – 235 с.
71. Рижова І.С. *Філософія дизайну. Теоретико-методологічні засади: монографія* / І.С. Рижова. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2006. – 544 с.
72. Рижова І.С. *Дизайн як цінність: підходи до аналізу* / І.С. Рижова // *Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії*. – Запоріжжя: ЗДІА, 2004. – Вип. 19. – С. 171–190.

73. Рижова І.С. Дизайнерська діяльність: сутність, структура, механізм, спрямованість / І.С. Рижова // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії. – Запоріжжя: ЗДІА, 2005. – Вип. 22. – С. 156–169.
74. Рижова І.С. Людиновимірний характер дизайнерської творчості / І.С. Рижова // Нова парадигма. – К., 2004. – Вип. 40. – С. 107–122.
75. Рижова І.С. Основні категорії дизайнерської активності людини / І.С. Рижова // Нова парадигма. – К., 2004. – Вип. 39. – С. 105–116.
76. Рижова І.С. Теоретико-методологічні засади дослідження дизайну як соціального, культурного і загальноцивілізаційного феномену / І.С. Рижова // Нова парадигма. – К., 2005. – Вип. 46. – С. 115–133.
77. Розенсон І.А. Основи теорії дизайну: учебник / І.А. Розенсон. – СПб.: Питер Пресс, 2013. – 251 с.
78. Роменець В.А. Психологія творчості: навч. посібник / В.А. Роменець. – К.: Либідь, 2004. – 288 с.
79. Рунге В.Ф. Основы теории и методологии дизайна : учеб. пособие / В.Ф. Рунге, В.В. Сеньковский. – М.: МЗ-Пресс, 2003. – 252 с.
80. Рунге В.Ф. История дизайна, науки и техники: учеб. пособие для архитектурных и дизайнерских специальностей: [в 2 кн.] / В.Ф. Рунге. – М.: Архитектура – С, 2006. – Кн. 1. – 367 с.
81. Сидоренко В.Ф. Генезис проектной культуры и эстетика дизайнерского творчества: Автореф. ... д-ра искусств.: 17.00.06 / ВНИИ техн. эстет. Гос. ком. СССР по науке и тех. – М., 1990. – 32 с.
82. Сидоренко В.Ф. Дизайн – образ культуры / В.Ф. Сидоренко // Вестник высшей школы. – 1989. – №12. – С. 37 – 45.
83. Сидоренко В.Ф. Модель «опережающего» образования / В.Ф. Сидоренко // Труды ВНИИТЭ. Серия «Техническая эстетика». – 1983. – Вып. 41. Проблемы развития дизайнерского образования. – С. 37–38.
84. Сидоренко В.Ф., Устинов А.Г. Программа дизайнерского образования для специализированных средних школ / В.Ф. Сидоренко, А.Г. Устинов // Дизайн в общеобразовательной системе. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://rosdesign.com/design_materials/design_vniite.htm.
85. Тарара А.М., Вдовченко В.В. Концептуальні та інноваційні структурні розроблення для профільного навчання старшокласників в освітній галузі «Технології» / А.М. Тарара, В.В. Вдовченко // Молодь і ринок. – 2011. – №10 (81). – С.64-68.
86. Тарара А.М., Вдовченко В.В. Моделі формування предметної компетентності з технологій в учнів основної школи. Розділ І. Формування базових понять з навчального предмета «технології» в учнів основної школи як педагогічна проблема / А.М. Тарара, В.В. Вдовченко // Теоретико-методичні засади формування базових понять з навчального предмета «Технології» в учнів основної школи: монографія / А.М. Тарара, В.В. Вдовченко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2014. – С. 63-73.
87. Тарара А.М., Вдовченко В.В. Моделювання добору і реалізації змісту навчального предмета «Технології» в загальноосвітній школі на засадах проектно-технологічного підходу / А.М. Тарара, В.В. Вдовченко // Проектна діяльність учнів у системі компетентнісно спрямованої соціальної і життєвої практики в 11-річн. шк. та позашкільній освіті: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 29-30 жовтня 2014 р. : у 2 ч. / ред. кол.: І.Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. – Ч. 2. – С. 163– 168.
88. Тарара А.М., Вдовченко В.В. та ін. Формування проектно-технологічної компетентності учнів 5-9 класів у процесі навчальної діяльності / А.М. Тарара, В.В. Вдовченко // Компетентнісний потенціал проектної діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі: практично зорієнтований посібник / за заг. ред. І.Г. Єрмакова, С.В. Чумак. – К., 2010. – С.270–282.
89. Теоретические и методологические исследования в дизайне: Избранные материалы. – М.: ВНИИТЭ, 1990. – 233 с.
90. Теория дизайна: Теоретические и методологические исследования в дизайне. – М.: Школа культурной политики, 2004. – 372 с.
91. Теория личности в западноевропейской и американской психологии. –

Самара: БАХРАХ, 1996. – 480 с.

92. Шмагало Р.Т. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції: дис. ... доктора мистецтвознавства: 17.00.06 / Шмагало Ростислав Тарасович. – Львів: Українські технології, 2005. – 528 с.
93. Шпара П.Е. Техническая эстетика и основы художественного конструирования / П.Е. Шпара, М.П. Шпара. – К.: Вища школа, 1989. – 247 с.

Юрій Руденко
(Київ, Україна)

ЕТНОПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ І НАЦІОНАЛЬНО-ДУХОВНІ ЦІННОСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Досліджуються етнопедагогічні засади, національно-духовні цінності навчально-виховного процесу, напрями і засоби організації якого накреслені в концепції «Нова українська школа» МОН України. Обґрунтовуються наукові шляхи докорінного реформування школи.

Ключові слова: етнопедагогіка, національні цінності національне виховання, виховання українського патріотизму, українознавство.

The fundamentals of ethnopedagogy and national values of educational process, which trends and methods of organization are denoted in the concept "The New Ukrainian School" of Ministry of Education and Science of Ukraine are investigated. The scientific ways of complete reforming of school are justified.

У всьому світі визнано, що освіта і культура є найважливішими чинниками збереження і розвитку етнопонаціональних цінностей, формування їх у зростаючих поколіннях кожного народу. Ще з часів К. Ушинського в теорії і практиці виховання утвердилася думка, що тільки науково організована на рідному культурно-національному ґрунті освіта стає найпотужнішим рушієм розвитку моралі, духовності, економіки і держави.

Концепція «Нова українська школа» МОН України свідчить про наміри поступово побудувати в країні школу європейського зразка. Ще з середини 90-их років попереднього століття було зрозуміло, що освіта, зокрема середня школа незалежної України, не оздоровивши свою природну «кореневу систему», не відродивши глибинні етнопедагогічні засади, національні духовні цінності і не утвердившись у науково виважених європейських напрямках свого розвитку, починала «скочуватися похилою площиною» вниз.

З метою досягнення цілей докорінного реформування школи не забуваймо істини: щоб стати справжніми європейцями, треба бути спершу справжніми українцями. Тобто нова українська школа повинна виховувати палких патріотів із глибокою національною гідністю і гордістю, високою свідомістю, вдосконалим національним характером і світоглядом, які змістом свого життя будуть утверджувати український національний спосіб мислення, національну культуротворчість і державотворчість.

Віддамо належне авторам концепції: вони накреслили основні шляхи побудови (щоправда, не завжди науково виважені) нової української школи, модернізації її завдань, оновлення змісту освіти. У концепції наголошується, що нова школа має бути «в авангарді суспільних змін». Підкреслюється необхідність значного підвищення оплати праці, статусу, авторитету вчителя в суспільному житті, посилення вимог до його кваліфікації, утвердження автономії школи тощо.

Однак, значна частина положень, оцінок педагогічних явищ, підходів авторів до